

TARİHİN SEYRİNDE

Tarihın Götürdüğü Yere Gıt

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı Bülteni

Ocak 2010

SAYI: 5

TARİHİN SEYRİNDE

OCAK 2010

CUMHURİYET'E BİR ADIM: TEŞKİLAT-I ESASİYE

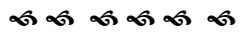
EDİTÖRDEN

2010 neler getirecek bilinmez ama 2009'u herkesin; güzellikler, başarılar ile kapatmış olmasını temenni ediyorum.
Ne umduk ne bulduk,
Ne düşledik ne gördük,
Gerçekler neydi ne yaşadık?

Artık yeni düşler kurma, yeni umutlara yelken açma, yeni gerçekleri yaşama zamanı, cesaretle ileriye bakma zamanı...

**Cesaret, korkusuz olmak değildir.
Bir şeyin korkudan daha önemli olduğuna karar vermektir.**

O zaman kararlarımızı iyi değerlendirmeli ve bizim için önemli olanın ne olduğunun farkına varmalıyız. Farkındalık, bir meziyet... Kendinin farkında olmak, kim olduğunun farkında olmak, ne yapabileceğinin farkında olmak... uzayıp gider.
Bu konuda yardımcı olabilecek bir alan: Yaratıcı drama bu ayki gazete röportajımızın konusu; konuğumuz ise sevgili hocamız Yrd. Doç. Dr. Gülin Karabağ.
Zevkle okuyacağınızı umduğum 5. sayımızla karşınızdayız.
Umutlarınızın tükenmediği, cesaretinizin ise kırılmadığı bir yıl dileklerle.
Sevgiler...☺

**& İNCE MERCEK &
Fatih DEMİRCİ**

TEŞKİLAT-I ESASİYE

Kuralsız yaşamak yağla suyu birbirine karıştırmaya benzer...
Her insan başka insanlarla ilişkilerinde toplumsal yaşamda belli kurallar bütününe uyarak hareket eder...
Her özgürlüğün bir sınırı vardır...
Bu durum devletler için de geçerlidir. Devletin içinde barındırdığı halkın temel haklarını güvence altına alan, idare mekanizmasının nasıl çalıştığını belirten bazı devletlerde yazılı bazı devletlerde yazısız halde olan temel kurallar bütününe Anayasa denilmektedir.

Türkiye Cumhuriyetinin ilk anayasası olan "Teşkilat-ı Esasiye" yani "1921 anayasası", ocak ayının yirminci günü kabul edilisinin 89.yılıni dolduracak.

Bu ayın ilk anayasamız olan Teşkilat-ı Esasiye'nin kabul edilmiş yıl dönümü olması sebebiyle, konuya köşemde yer vermek istedim.
Teşkilat-ı Esasiye anayasasında belirtilen unsurların içinde *milletin hâkimiyeti, meclisin işleyiş tarzı, devletin idari yapısı* gibi konular yer almaktadır.

Teşkilat-ı Esasiye'nin birinci maddesinde "**Hâkimiyet bilâkaydû şart milletindir.** İdare usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir." denilmektedir. Bu maddeye göre hâkimiyetin tek bir kişiye aitliğinden öte, milletin yönetime dâhil olmasından, monarşi yerine cumhuriyet şekilli yönetimin benimsendiğinden dolayı olarak bahsedilmektedir. İkinci maddede "İcra kudreti ve teşri salâhiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder." denilerek milletin egemenliğinin şekil olarak meclis çatısı altında gerçekleştirileceği anlatılmaktadır. Teşkilat-ı Esasiye'nin dördüncü maddesinde ise "Büyük Millet Meclisi, vilâyetler halkınca müntahap azadan mürekkeptir" denilerek millet egemenliğinin yöntem olarak vilayetler içindeki seçimler ile çıkardıkları kişilerin temsil hakkını mecliste kullanabileceği bildirilmiştir. Yine maddeler içinde meclisin toplanış şekli seçimlerin zamanı gibi konularda belirtilerek millet egemenliği konusu anayasa içerisinde kesinleştirilmiştir. Vatanın korunması, savaş ve barış kararı gibi konularda ise, Teşkilat-ı Esasiye ile birlikte karar alma gücü millete yani temsil gücü olan meclise geçmiştir.

İlk maddelerde milletin yönetim hakkı gibi konulardan söz edilirken, sonraki maddelerde ülkenin idare edilmiş mekanizmasından bahsedilmiştir. Onuncu maddede ülkenin vilayetler kazalar ve nahiyeler gibi bölümlere ayrılarak yönetileceğine vurgu yapılmıştır. 11, 12, 13 ve 14. maddelerde belirtilen konu yine ülkenin yönetim mekanizmasının parçası olan vilayetlerin yönetimidir.

Bu maddelerde belirtilen konulara bakacak olursak anlatılan konu valilik makamının kendi idari şekli valinin meclis adına vilayette görevli olduğu, devlet idaresini vilayetlerde valinin sağladığı ve vilayet meclislerinin işleyişinin nasıl olduğudur. 15.maddede valiliğe bağlı olarak kazaların durumu ve kaymakamın sınırları tespit edilmiştir. 16, 17, 18, 19, 20 ve 21. maddelerde yönetimin küçük birimleri olan kazalardan bahsedilmiş içlerindeki yönetim mekanizmasının sınırları çizilmiştir. 22 ve 23. maddelerde umumi müfettişlik gibi konular üzerinde durulmuştur.

1921 Anayasada halkın idare gücü kesinleştirilerek, Cumhuriyet rejiminde temel faktör olan halkın seçim gücü gibi konular kesinlik sağlamıştır. Kişisel hak ve özgürlükler bu sayede güvence altına alınmıştır. Devletin bel kemiği olan idare şekli, anayasada belli edilerek; vilayet, kaza, nahiye gibi terimler yasal düzenleme içine girmiş ve sistemli bir yapısal oluşum başlatılmıştır.

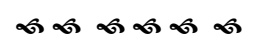
Görüldüğü gibi şekil itibariyle genel hatlarını aktardığım bu anayasa sonraki zamanlarda değişikliklere uğramış ve bazı maddeleri değiştirilmiştir. Devletin dini İslam'dır devletin resmi dili Türkçe'dir devletin yönetim şekli cumhuriyettir gibi eklentilerle kesin olmayan bazı maddelere kesinlik sağlanmıştır.

Sonuç olarak Türkiye Cumhuriyetinin ilk anayasası 23 maddeden ibaret kısa bir metinmiş gibi görülmemelidir.

Bir devletin temel niteliklerinden biri anayasal sürecini tamamlamış olması idari mekanizmasını kurallar bütününe bağlamış olmasıdır. Her Türk vatandaşı anayasasını ve kişisel haklarını bilmelidir...

Kişisel sınırlarını bilen bir insan, devletine ve milletine karşı sorumluluklarını bilen insan demektir...

Esen kalın...

TARİHİN SEYRİNDE

SAYI: 5

OCAK 2009

GÖKTÜRK YAZISI

Türkler yüzyıllar boyunca geniş bir coğrafyada yaşamışlar, sayısız devlet kurarak birçok kültür merkezi oluşturmuşlardır. Buna paralel olarak Türklerde yazı ve edebiyat ilk devirlerden beri gelişmiştir.

Çin kaynakları, Türklerin değnekler üzerine çentikler çizerek, ok ucuyla balmumu üstüne işaretler yazarak haberleştiklerini ve resmi belgelerini saptadıklarını bildirmektedir.

Türkler gittikleri her coğrafyada, çevre kültürlerle etkileşim yaşamış ve çeşitli yazılar, çeşitli alfabeler geliştirmişlerdir. Günümüze kadar Göktürk, Soğd, Uygur, Mani, Brahmi, Arap, Süryani, Ermeni, Rum, Latin ve İslav alfabelerini kullanmışlardır. Fakat Türklerin kullandığı umumi milli alfabeler; Göktürk, Uygur, Arap ve Latin alfabeleridir.

Göktürk Alfabeti, köken olarak; bazı araştırmacılara göre, Arami (Sami), Soğd, Pehlevi vs. alfabelerine dayanır; bazılarına göre ise, Göktürk Alfabetinin menşei Tüktür. Buna göre alfabenin kökeni eski Türk tamgalarına dayanır.

önemli olan unsurlardır. Bu örneklerin sayısı daha da artırılabilir.

Göktürk yazısı ilk olarak Orhun Abideleri’nden bir iki asır öncesine ait, Yenisey Kitabeleri’nde görülür. Fakat bu kitabelerdeki harf sayısı 150’dir. Alfabenin son şeklini Göktürk Kitabelerinde görmekteyiz.

Göktürk Alfabeti 38 harfli bir alfabedir. Bunlardan 4’ü sesli harftir. Alfabede bazı sessiz harflerin kalın ve ince kullanımları ayrıdır. Ayrıca çift sesli harfler de vardır.

Harfler keskin, düz çizgilerden meydana gelir ve yazıda birbiriyle bitiştirilmez. Yazı sağdan sola veya yukardan aşağı yazılır. Kelimeler üst üste iki noktayla birbirinden ayrılır.

Sesli harfler çok defa yazılmaz. Ayrıca ilk hecede -a ve -e sesi yazılmaz. Sesliler sözcük sonunda mutlaka belirtilir. Kitabelerde “s” harfi bazen “ş” harfi yerine kullanılır. Sözcük başında ı, i, o, u, ö, ü her zaman yazılır.

Vokalli konsonantlar	
𐰀	ık - k - kı
𐰁	iç - çi
𐰂	ok - uk - k - ko - ku
𐰃	ök - ök - k - kö - kü
Birleşik veya çift sesli konsonantlar	
𐰄	ld - lt
𐰅	nç
𐰆	nd - nt
𐰇	ng
𐰈	ny

𐰀 𐰁 𐰂 𐰃 𐰄 𐰅 𐰆 𐰇 𐰈 𐰉 𐰊 𐰋 𐰌 𐰍 𐰎 𐰏 𐰐 𐰑 𐰒 𐰓 𐰔 𐰕 𐰖 𐰗 𐰘 𐰙 𐰚 𐰛 𐰜 𐰝 𐰞 𐰟 𐰠 𐰡 𐰢 𐰣 𐰤 𐰥 𐰦 𐰧 𐰨 𐰩 𐰪 𐰫 𐰬 𐰭 𐰮 𐰯 𐰰 𐰱 𐰲 𐰳 𐰴 𐰵 𐰶 𐰷 𐰸 𐰹 𐰺 𐰻 𐰼 𐰽 𐰾 𐰿

Öd Tengri yasar kişi oğlu kop ölgeli törimiş.
(Zamanı Tanrı yaşar; insanoğlu hep ölmek için türemiş.)

Göktürk alfabetinde bugünkü kullandığımız c, f, h, j, v harfleri yoktur. Bunlar eski Türkçede kullanılmıyordu.

(Türük-Türk)

𐰀 𐰁 𐰂 𐰃 𐰄 𐰅 𐰆 𐰇 𐰈 𐰉 𐰊 𐰋 𐰌 𐰍 𐰎 𐰏 𐰐 𐰑 𐰒 𐰓 𐰔 𐰕 𐰖 𐰗 𐰘 𐰙 𐰚 𐰛 𐰜 𐰝 𐰞 𐰟 𐰠 𐰡 𐰢 𐰣 𐰤 𐰥 𐰦 𐰧 𐰨 𐰩 𐰪 𐰫 𐰬 𐰭 𐰮 𐰯 𐰰 𐰱 𐰲 𐰳 𐰴 𐰵 𐰶 𐰷 𐰸 𐰹 𐰺 𐰻 𐰼 𐰽 𐰾 𐰿

(Tengri-Tanrı)

𐰀 𐰁 𐰂 𐰃 𐰄 𐰅 𐰆 𐰇 𐰈 𐰉 𐰊 𐰋 𐰌 𐰍 𐰎 𐰏 𐰐 𐰑 𐰒 𐰓 𐰔 𐰕 𐰖 𐰗 𐰘 𐰙 𐰚 𐰛 𐰜 𐰝 𐰞 𐰟 𐰠 𐰡 𐰢 𐰣 𐰤 𐰥 𐰦 𐰧 𐰨 𐰩 𐰪 𐰫 𐰬 𐰭 𐰮 𐰯 𐰰 𐰱 𐰲 𐰳 𐰴 𐰵 𐰶 𐰷 𐰸 𐰹 𐰺 𐰻 𐰼 𐰽 𐰾 𐰿

Türkler için değeri tartışılmaz Göktürk Kitabeleri Göktürk yazısıyla yazıldığı için, bugün bu yazı bizler için çok önemlidir. Göktürk yazısı hak ettiği ilgiyi bulamazsa, unutulmaya mahkûmdur. İşte bu yüzden kitabelere sahip çıktığımız gibi Göktürk yazısına da sahip çıkmalıyız.

Kübra ÇALIŞKAN

𐰀 𐰁 𐰂 𐰃 𐰄 𐰅 𐰆 𐰇 𐰈 𐰉 𐰊 𐰋 𐰌 𐰍 𐰎 𐰏 𐰐 𐰑 𐰒 𐰓 𐰔 𐰕 𐰖 𐰗 𐰘 𐰙 𐰚 𐰛 𐰜 𐰝 𐰞 𐰟 𐰠 𐰡 𐰢 𐰣 𐰤 𐰥 𐰦 𐰧 𐰨 𐰩 𐰪 𐰫 𐰬 𐰭 𐰮 𐰯 𐰰 𐰱 𐰲 𐰳 𐰴 𐰵 𐰶 𐰷 𐰸 𐰹 𐰺 𐰻 𐰼 𐰽 𐰾 𐰿

SADABAT PAKTI

Sadabad Paktı Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında, 8 Temmuz 1937'de Tahran'da Sadabad Sarayı'nda imzalanan dördü pakttır.

İtalya'nın doğu ülkelerini hedef tutan istila politikasından ve bu politikanın oluşturduğu endişeden doğmuştur. Orta Doğu'ya yönelen İtalya'ya karşı bir savunma sistemi kurmak, Orta Doğunun güvenliği için zorunlu görülüyordu. İlk defa bu amaçla, 2 Ekim 1935'te Cenevre'de Türkiye, İran ve Afganistan arasında üçlü bir Antlaşma parafe edildi. Buna daha sonraları Irak da katıldı. Ancak Irak-İran sınır antlaşmazlığının çözülmesi (Şattülarap uyuşmazlığı), Türkiye ile İran arasında dostluk çerçevesi içinde sınır sorunu dâhil her alanı düzenleyen Antlaşmaların akdi, 8 Temmuz 1937 tarihli Sadabad Paktı'nın imzalanmasına imkan vermiştir.

Dört Devlet, bu antlaşma ile dostluk ilişkilerini devam ettireceklerini, Milletler Cemiyeti ile Briand-Kellog Paktı'na bağlı olacaklarını, birbirinin iç işlerine karışmayacaklarını, ortak çıkarlarını ilgilendiren hususlarda birbirlerine danışacaklarını, birbirlerine karşı saldırıda bulunmayacaklarını ve sınırlarının korunmasına saygı göstereceklerini taahhüt etmişlerdir.

Ancak paktın temel nedeni olan Kürt aşiretleri sorunu, 7. maddenin şu ifadelerinde saklıdır:

Bağıtlı taraflardan her biri, kendi sınırları içinde diğer bağıtlı tarafların kurumlarını yıkamak, düzen ve güvenliğini sarsmak veya politik rejimini bozmak amacıyla silahlı çeteler veya örgütlerin kurulmasını ve eyleme geçmelerini engellemeyi yükümlenir.

2.Dünya Savaşı ortamında antlaşmanın diğer maddeleri işlevsiz kalmış, fakat 7. madde antlaşmanın devamını sağlamıştır. Sadabad Paktı, 1979'da İran'daki İslami rejim, paktı feshettiğini ima edene kadar da hukuki varlığını sürdürmüştür

Habibe AVCİ

𐰀 𐰁 𐰂 𐰃 𐰄 𐰅 𐰆 𐰇 𐰈 𐰉 𐰊 𐰋 𐰌 𐰍 𐰎 𐰏 𐰐 𐰑 𐰒 𐰓 𐰔 𐰕 𐰖 𐰗 𐰘 𐰙 𐰚 𐰛 𐰜 𐰝 𐰞 𐰟 𐰠 𐰡 𐰢 𐰣 𐰤 𐰥 𐰦 𐰧 𐰨 𐰩 𐰪 𐰫 𐰬 𐰭 𐰮 𐰯 𐰰 𐰱 𐰲 𐰳 𐰴 𐰵 𐰶 𐰷 𐰸 𐰹 𐰺 𐰻 𐰼 𐰽 𐰾 𐰿

Göktürk yazısı, Göktürk İmparatorluğu'nun resmi yazısıdır. Fakat Türklerin Göktürklerden önce kullandığı ve Göktürk yazısının atası diyebileceğimiz bir yazıları vardı. Bunu Yenisey Yazıtları'nda görmekteyiz.

Göktürk Alfabetinde bazı şekiller, Türk menşeinin gösterir niteliktedir:

“ok” olarak okunan “𐰀” harfi ok’u

“y” olarak okunan “𐰁” harfi yay’ı

“s” olarak okunan “𐰂” harfi süngü’yü

“b” olarak okunan “𐰃” harfi eb- ev’i

“t” olarak okunan “𐰄” harfi tağ- dağ’ı simgeler. Dikkat ederseniz bunlar Türkler için

& NOT DEFTERİM & Yasemin TÜRKDOĞAN

ATA YADİGÂRI MİRASIMIZ: SOYADIMIZ

Her adın, bir anlamı olduğu gibi, verilişlerinin de hikâyesi var. Çoğu zaman hem kendi adımızın hem de çevremizdeki insanların **ad konulma** hikâyeleri merak konusu olmuştur.

Toplumumuzda genel eğilim çocuklara birbiri ile uyumlu adlar vermek ya da “babamın adı ağzımın tadı” geleneğini devam ettirerek ata ismini çocuklara miras bırakmak şeklindedir.

Kişi ve yer adları; bir milletin geçmişini, kültür düzeyini, dini inancını ve dünya görüşünü araştırma açısından önemlidir. Tarihsel olarak baktığımızda Türk kültüründe ad verme ile ilgili farklı örnekler vardır: Oğuz Kağan çocuklarına Gün, Ay, Yıldız, Gök, Dağ ve Deniz adlarını koymuştur. Bu eski Türklerin inançlarında doğanın ne kadar mühim bir yer tuttuğunu gösterir. Türklerde adın kutsal olduğuna inanılmış ve yeni doğan çocuğa ad koyma merasimi yapılmıştır.

Oğuz Türklerinde bir gencin ad alabilmesi için bir yiğitlik göstermesi gerekiyormuş. Bu yiğitliği gösterdikten sonra Dede Korkut Hikâyeleri’nde anlatıldığı üzere, Dede Korkut gelip gence yiğitliği ile alakalı bir isim verir “bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun, adını ben verdim yaşını Allah versin” şeklinde dua edermiş.

Geçmişte Türkler arasında yeni doğan bebek çok hastalanırsa “adı ağır gelmiş” diye adını basit manası olan adla değiştirmek gibi bir adet varmış. Erkek çocuğu olmasını isteyenler kızlarına erkek ismi verirlermiş. Bununla beraber Türkçe konulan bazı isimlerde cinsiyet farkı çok belli değildir. Türkler Ayhan, Günhan, Ayfer, Yıldızhan, Gümüşhan gibi isimleri hem erkekler hem kadınlar için kullanmışlardır.

İslamiyet’i kabul ettikten sonra ise kendi adın arkasına memleketinin ve milletinin adını da eklemek suretiyle memleketine ve milletine olan sevgisini ifade etmeye başlamışlar. Örneğin; Mahmut Kaşgarlı, Ahmet Yükneki... İslamiyet’in yayıldığı ilk yıllarda Türkler dini inançları gereği bir İslami ad koymakla birlikte aynı zamanda bir Türkçe ad da koymuşlardır.

Kişinin adına ve onun verilisine çok önem verilmesinin yanı sıra benzerliklerden dolayı ve devletle olan ilişkilerinde çeşitli problemler yaşanması; adların, unvanların ve lakapların yeterli olmaması soyadını gerekli kılmıştır.

21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilip altı ay sonra yürürlüğe giren “**Soyadı Kanunu**”na göre; her Türk öz adından başka, soyadı da taşımaya mecburdur. Soyadları Türkçe olacak ve rütbe, memuriyet, ırk adları, ahlaka aykırı ve gülünç sözcükler soyadı olarak alınmayacaktı.

Soyadı kanunu yayınlandıktan sonraki günlerde soyadı alma merakı ve yarışı başlamıştı. Pek çok kişiye soyadı verdiği gibi İsmet Paşa’ya da “İnönü” soyadını Atatürk vermişti.

Herkes tamamdı ama Mustafa Kemal’in soyadı ne olacaktı? ya da ne olmalıydı?

Toplantılarda değişik teklifler ileri sürülmüştü. Bunlardan bazıları “Etil, Etelalp, Ulaş, Salır, Tokuş” gibi.

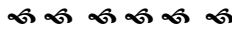
Saffet Arıkan’ın bulduğu “Türkata, Türkatası” soyadları kendisine arz edilmiş, Atatürk de “bir de arkadaşlar ne buyurur bakalım” deyince Konya milletvekili Naim Hazım” Türkata-Türkatası gerek söylenişte, gerek yazılıшта bana tuhaf geliyor. Tarihimizde bir Atabey sözü vardı. Bu unvanı taşıyan birçok Türk büyüğü vardır. Biz de Türk’e her alanda atalık etmiş, Türklüğü kurtarmış Gazi’mize **Atatürk** diyelim bu soyadı verelim. Bu bana, şivemize daha, munis daha uygun geliyor” demiştir. Böylece “Atatürk” soyadı üzerinde karar kılınmıştır. Kanun görüşmesi sırasında Başvekil İsmet Paşa şunları söylemiştir; “Atatürk adı ile Türk ulusu en büyük oğluna, en büyük, en saygılı hitabını yapmış olacaktır.”

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya “Atatürk” soy adını veren TBMM geleceği de düşünmüş ve her türlü suiistimale karşı bir başka kanunla tedbir almıştır. Buna göre Atatürk soyadı tek Mustafa Kemal’e mahsustur. Hiç kimse tarafından kullanılamaz ve kimseye verilemez.

Soyadı kanunundan sonra, 29 Kasım 1934’te resmi gazetede yayınlanan yeni bir kanunla Türk toplumunda kullanılması adet haline gelmiş fakat insanlar arasında sosyal üstünlük veya sınıf farkı anlayışına yol açabilecek “ağa, hacı, hafız, bey, molla paşa, hanım, hazretleri” gibi bazı lakap ve unvanların kanun karşısında ve resmi belgelerde kullanılması yasaklanmıştır.

Bir soyada sahip olmamızın gerekçeli kısa tarihi böyledir. Şimdi yazıyı okuyup ta soyadlarını nasıl ve neye göre aldıklarını bilmeyenler için yeni bir merak daha doğmuş olur mu bilmem ama onların en az adlarının hikâyeleri kadar ilgi çekici olduğunu düşünüyorum.

Bir tarih öğretmeni adayı olarak oldukça güzel bir soyadı olduğunu düşünen **Not Defterim**’in yazarından sevgilerle...

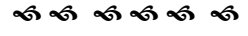
&TARİHTEN HİKÂYELER & Eda ALAGÖZ

“Ağzından Baklayı Çıkarmak”

Vaktiyle çok küfürbaz bir adam yaşarmış. Bu durumuna çözüm bulmak için soluğu bir tekkede almış, durumunu şeyhe anlatmış. Şeyh efendi bakmış niyeti halis, geri çevirmek olmaz, matbahtan bir avuç bakla tanesi getirmiş. Bunları okuyup üfledikten sonra şunları tembih etmiş: "Şimdi bu bakla tanelerini al. Birini dilinin altına, diğerlerini cebine koy. Konuşmak istediğin vakit bakla diline takılacak, sen de küfretmeme isteğini hatırlayıp o anda söyleyeceğin küfürden vazgeçeceksin. Bakla ıslanıp erimeye başlarsa cebinden yeni bir baklayı dilinin altına yerleştireceksin. Gel git zaman adam bu duruma alışır ve küfretmemeye başlar, bu arada da şeyhle sıkı dost olmuşlardır. Şeyh efendi her gittiği yere bu adamı da götürmektedir. Yağmurlu bir günde şeyh ile derviş olmaya aday bu adam bir sokaktan geçerlerken bir evin penceresinden

genç bir kız başını uzatarak: " Şeyh efendi biraz durur musunuz?"deyip pencereyi kapatır. Yağmur altında sığınacak yer de yoktur. Şeyh ve baklalı adam beklemeye başlarlar. Kız yine cama çıkar ve:" Şeyh efendi bir kaç dakika daha bekleseniz." der. Şeyh, La Havle çeker ve yine beklerler. Aradan biraz daha zaman geçer, genç kız yine pencereye yönelir:" Gidebilirsiniz artık." Şeyh efendi ve baklalı adam şaşırır ve şeyh efendi:" iyi de evladım bir şey yok ise niye bizi boş yere beklettin."der. Genç kız: "Efendim sizi boş yere bekletmedim. Tavuklarımız kuluçkaya yatırıyorduk. Yumurtaları tavuğun altına koyarken bir kavuklunun tepesine bakılırsa piliçler de tepeli olur, horoz çıkarmış. Annem sizi geçerken gördü de yumurtaları kuluçkaya koydu."der.

Münasebetsizliğin bu derecesi üzerine şeyh efendi:" Ulan derviş, şimdi çıkar ağzından baklayı..."der

DARÜLACEZE

1895 yılında Sultan II. Abdülhamit Han tarafından kurulan kurum kurulduğu günden bugüne 30.000’i çocuk olmak üzere toplam 100.000 kişiye Şefkat Yuvası olmuştur. Halen 650’ye yakın insanı kuruluş felsefesinden ödün vermeden barındıran Darülaceze din, dil, ırk, cinsiyet ve mezhep farkı gözetmeksizin cami, kilise ve havrasıyla dünyada eşi benzeri olmayan bir hayır kurumudur.

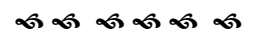
Darülaceze Nizamnamesine göre amacı : “İstanbul’da doğmuş ve yerleşmiş olup da malul, iş göremez durumda olan geçinmesini temin edecek miktarda mala malik olmamakla beraber kazanabilme imkânlarından da aciz olduğu halde İstanbul’da veya taşrada kanunen kendisine bakacak kudrette ve mükellefiyette bulunmayanlar ve sokakta bulunmuş olanlara” hizmet etmektedir. Darülaceze Müessesesi Padişah iradesiyle 1895 yılında İstanbul da kurulmuş olup, 15 Nisan 1916 tarihli Darülaceze Nizamnamesine göre yönetilmektedir.

HEPİMİZ YAŞLANACAĞIZ

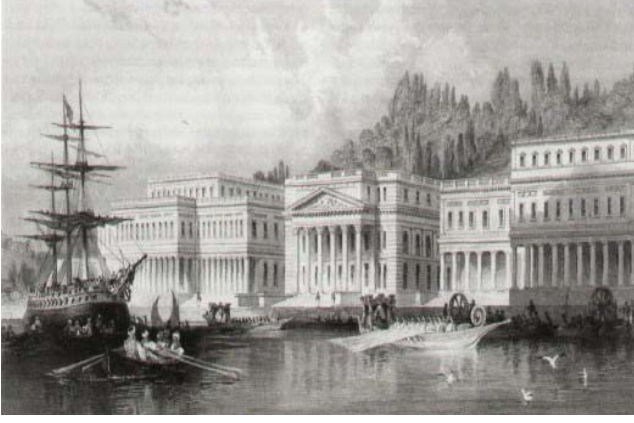

İlk kuruluşu Dâhiliye Nezareti bünyesinde olan Darülaceze, Osmanlı Devleti döneminde değişik bakanlıklara bağlı olarak hizmetlerini sürdürmüş, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde doğrudan doğruya Hükümetçe, Cumhuriyetin ilanından bir süre sonra da, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâletine bağlı olarak idare edilmiştir. 8 Mart 1999 tarihinden bugüne kadar İçişleri Bakanlığına bağlı olarak işlerini sürdürmektedir.

Habibe UZUN

ÇIRAĞAN SARAYI

Çırağan Sarayı; İstanbul Beşiktaş İlçesi, Çırağan Caddesi üzerinde bulunan tarihi saraydır.

Haliç ve Boğaziçi'nin en güzel yerleri sultanlar ve önemli kişilere saray, köşkleri ve yapıtlar için tahsis edilmişti.

16. yüzyılın ilk yarısında Çırağan Sarayı'nın yerinde Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşanın yalısı bulunuyormuş. 18.yy da IV. Murat burayı kızı Kaya Sultana hediye etmiş. III. Ahmet döneminin sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, yalının arsasını satın alarak eşi Fatma Sultan için ahşap bir yalı yaptırmış. Eğlenceye düşkün olan İbrahim Paşa yalının bahçesinde gece boyunca yanan çıralarla "çıra eğlenceleri" düzenler, bu eğlencelere padişah da davet edilirmiş. Yalı bu eğlenceler nedeniyle halk arasında "Çırağan" adıyla anılmaya başlamış. Saray, Lale Devrinden sonra hükümdar ve sadrazamlar tarafından yazlık saray olarak kullanılmış. I.Mahmut un ilk saltanat yıllarında dönemin sadrazamları burada Fransa ve Avusturya elçilerine ziyafetler vermişler. Saray II. Mahmut döneminde de yazlık saray olarak kullanılmış. 1836 yılında sarayın yanında bulunan "Hanımkadın Mescidi" ve bir okul yıktırılarak alan genişletilmiş Garabed Balyana ahşap yapılar inşa ettirilmiş. Hünkar Dairesi olan merkez bölümün temeli kagir olarak atılırken, dışarıdan 40 adet mermer sütun koydurulmuş.

Sultan II. Mahmud'un saltanatıyla birlikte Çırağan'ın daha yoğun olarak kullanıldığını görmekteyiz. Yazlarını burada geçiren II. Mahmud, binanın yetersizliğinden dolayı arka tarafa yeni bir mabeyn dairesi daha inşa ettirir. Fakat sadece yazları değil her zaman oturulabilecek büyüklükte bir saray yaptırmayı planlayan II. Mahmud, saltanatının sonlarına doğru bu düşüncesini gerçekleştirir. Bu zamana kadar hep küçük bir kasır ve yalı niteliği taşıyan Çırağan, artık gerek boyutlarıyla ve gerekse işleviyle bir sahil saray niteliğine bürünecektir.

Mimarlığını Ebniye-i Hassa Müdürü Es-Seyyid Abdülhalim Bey'in yaptığı bu ilk Çırağan Sarayı'nın inşasına 1834 yılında başlanır. Eski kasır ve köşkler tamamen yıkılarak ortadan kaldırılır. İlk Çırağan Sarayı'nı büyük bir özen ve istekle devamlı oturmak amacıyla yaptıran II. Mahmud, sarayın bitimini görmeden son nefesini verir (1839). İnşaatın tamamlanması vefatından ancak iki yıl sonra, 1841'de gerçekleşebilir. Sultan Abdülmecid tahta çıktığında, babası II. Mahmud'un yaptırdığı Eski Çırağan Sarayı bitmek üzeredir. İnşası 1841 yılında tamamlandıktan sonra, saltanatının ilk on dört yılında en yoğun olarak kullandığı saray haline

gelir. 1856'da Dolmabahçe Sarayı'na geçilinceye kadar, Abdülmecid'in hemen hemen bütün çocukları bu sarayda doğmuştur.

Sultan Abdülmecid döneminde Eski Çırağan Sarayı, önemli toplantı ve merasimlere de şahit olmuştur. Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda girdiği en büyük savaşlardan biri olan Kırım Harbi öncesinde Rusya ile savaş durumunun kabul edilmesi 25 Eylül 1853'te burada kararlaştırılır.

Sultan Abdülmecid'in saltanat yıllarında, Osmanlı Devleti'nin mali düzeni, sonraki dönemleri de derinden etkileyecek bir buhran içerisine girmişti. Özellikle Dolmabahçe Sarayı'nın inşasıyla birlikte hazinenin büyük ölçüde borçlanması neden olmuştu. Bu arada Eski Çırağan Sarayı yıktırılmış (1857), yerine yeni bir saray yaptırılmak isteniyordu. Sultan Abdülmecid'in Çırağan'da yeni bir saray yaptıрма isteği karşısında Sadrazam Ali Paşa'nın hazinenin durumunun müsait olmadığını belirtmesi, azline sebep olur. Bunun yanında İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Lord Stratford de Redcliffe Canning, padişahın huzuruna çıkıp Çırağan'ın yerine kârgir bir saray yaptırmının güzelliklerinden bahsediyordu. Mali buhran, devleti borçlarını ödeyemez hale getirir. 1859 yılında yaptırılmakta olan saray ve kasırların inşaatlarında çalışan işçiler, ücretlerinin ödenmemesinden dolayı Dolmabahçe Sarayı'nı çevirerek alacaklarını isterler. Bu olay karşısında Sultan Abdülmecid bütün saray ve kasır inşaatlarını durdurup, kendisine ait dörtbin kese altını çalışanlara dağıtır. Böylece Yeni Çırağan'ın yapımı da Sultan Abdülaziz döneminde yeniden başlanıncaya kadar kesintiye uğrar.

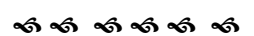

Sultan Abdülaziz 1861'de tahta çıktığında Çırağan Sarayı inşaatı kendisini beklemekteydi. Yeni Padişah saltanatının ilk yıllarında uyguladığı tasarruf tedbirlerini kısa süre sonra bir yana bırakarak 20 Ocak 1863 günü sarayın yapımını başlatır. Sarayın yapım çalışmaları, devletin içinde bulunduğu mali sıkıntılara rağmen bir an önce bitirilebilmesi yolunda ayırdığı kaynaklara ve gösterilen gayretin aksine oldukça uzar. 7 Şubat 1870'de Harbiye Reisi Mahmud Paşa, sarayın kalfaları ve aynı zamanda müteahhitliğini yapmakta olan Sarkiz ve Agop Balyan ile görüşerek gecikmeden dolayı devletin duyduğu sıkıntıyı ve zararı dile getirir ve kendilerine sarayın noksansız olarak bitirilmesi için aynı yılın Kasım ayına kadar süre tanınır. Ayrıca iki kardeşe 240.000 liralık son bir ödeme yapılarak, bundan başka herhangi bir para talebinde bulunmaması istenir. Alınan bu tedbirlere rağmen inşaat, öngörülen tarihten yaklaşık on ay sonra, 27 Eylül 1871'de

tamamlanabilmiştir. Çırağan Sarayı inşaatının 27 Eylül 1871'de tamamlanması üzerine, Sultan Abdülaziz gerekli hazırlıkların yapılmasından sonra 1872 yılı mayıs ayı başlarında yeni sarayına yerleşir. Sultan Abdülaziz, yapımında hiçbir fedakârlıktan kaçınılmayan ve hazineye oldukça pahalıya mal olan Çırağan Sarayı'nda çok uzun süre oturmadi. Sarayı ilk ziyaretinde üst kat salonunda parkeden ayağı kayıp düşmesi, halk arasında, mevlevihanenin yıktırılarak saray arasına katılmasının padişaha uğursuzluk getirdiği gibi dedikoduların çıkmasına yol açmıştı. Sarayın bir türlü ısıtılamaması da Sultan'ın yeniden Dolmabahçe Sarayı'na dönmesine sebep oldu. Abdülaziz'in hal'inden sonra tahta çıkan Sultan V. Murad'ın (30 Mayıs 1876) saltanatı uzun sürmedi ve akli dengesinin yerinde olmadığı gerekçesiyle 31 Ağustos 1876'da tahttan indirilerek Çırağan Sarayı'na gönderilir. Artık Sultan V. Murad için Çırağan'da yirmi sekiz yıllık bir hapis hayatı başlıyordu. 31 Mart 1909 olaylarından sonra gelişen hadiseler neticesinde, Meclis-i Meb'usan'da yapılan oylama sonucu II. Abdülhamid'in hal'ine karar verilir (27 Nisan 1909) ve Sultan V. Mehmed Reşad Osmanlı Tahtı'na çıkarılır. Çırağan Sarayı meclis binası olarak kabul edildi ve meclisin ikinci dönem oturumlarına hazır olacak şekilde bazı düzenlemelere tabi tutuldu. 14 Kasım 1909'da Meb'usan Meclisi'nin ikinci dönem açılışı parlak bir şekilde yapıldı. Sarayın Meclis-i Meb'usan olarak kullanılışı çok uzun sürmedi. 19 Ocak 1910'da sebebi anlaşılamayan bir kaza sonucunda Çırağan Sarayı Harem ve Ağalar Dairesi dışında tamamen yanar. 13 Nisan 1914'te Meclis-i Vükela kararıyla, sarayın enkaz ve arsasının Hazine-i Hassa'ya ait olduğu Maliye Nezareti'ne bildirilir. 1. Dünya Savaşı sonunda, İstanbul'un işgal altında bulunduğu dönem içerisinde, Çırağan Sarayı harabeleri "Bizo Kışlası" ismiyle bir Fransız istihkâm kıtası tarafından kullanılır. Cumhuriyetin ilanından sonra 4 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılmasıyla, İstanbul'da Osmanlı Hanedanı'na ait köşk ve kasırlarda büyük bir yağma yaşanır. Hanedanın üç gün içerisinde boşalttığı bu köşk ve kasırların birçok eşyası tedbirsizlik yüzünden yağmalanmış ve meydanlarda haraç-mezat satılmışlardı. Çırağan Sarayı binaları da bu yağmadan nasibini alır. Çünkü Sarayın yalnızca Mabeyn Dairesi yandığı için Harem ve Ağavat Daireleri saltanat mensupları tarafından kullanılmaktaydı. 1930'larda sarayın bahçesi, Beşiktaş Futbol kulübü tarafından ulu ağaçları kesilerek futbol sahası haline getirilir. 1946 yılında, sarayın bodrum katında bulunan mevlevi postnişinlerine ait mezarlar, bir istihkâm yüzbaşısının altın aramak için yaptığı kazılarda tahrip edilir. Aynı yıl içerisinde saray, çıkarılan bir kanunla İstanbul Belediyesi'ne bırakılır.

1987 yılında, otel olarak kullanılmak amacıyla yabancı bir şirket tarafından restorasyonuna başlanır. Ayrıca sarayın bahçesine de modern bloklar oturtulur. 1992 yılında hizmete açılan saray, halen bu işlevine devam etmektedir.

Naciye DURU

& SEVİL'EN KÖŞE & Sevil ARAZ

YAŞAYAN GEÇMİŞ

Dünya tarihinde öyle olaylar ve savaşlar vardır ki, o olaylar o ülkenin tarihinde olduğu kadar dünya tarihinde de dönüm noktası oluştururlar.

Rus Çarı I.Nikolay’da bir ifadesi ile gerek dünya gerekse Osmanlı tarihinde kendinden söz ettirmeyi başaranlardandır.

Rus Çarı I.Nikolay, 9 Ocak 1853 tarihinde Osmanlı Devleti için kullandığı Hasta Adam tabiri ile tarih sayfalarındaki yerini almış, Osmanlı Devleti ise sadece düşmanla değil aynı zamanda bu ifadenin verdiği psikoloji ile savaşılmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren uyguladığı adaletli yönetim sistemi ile güven duyulan bir devlet olmuştur. Bugün bile bu anlayışın yansımalarını “**Adalet mülkün temelidir**” sözünde bulmak mümkündür. Bu anlayış ile hâkimiyet sahasını genişleten Osmanlı Devleti Rumeli’ye geçmiş, Balkanlarda ilerlemesini sürdürmüş ve merkezi otorite boşluğundan yararlanan mahalli derebeylik sistemine son vermiştir. Bu durum derebeylik idaresi altında yaşayan ahalinin ağır maddi sorumluluklardan kurtulması demektir.

Anadolu’da Türk birliğini kuran Osmanlı Devleti, Timur ile yapılan Ankara Savaşında yenilince birlik yara almış oldu, batıdaki ilerleyiş durdu ve Osmanlı Devleti’nin dağılma tehlikesi ortaya çıktı. Lakin Fetret devrinde, Balkanlarda toprak kaybı olmadığı gibi önemli bir isyanda çıkmadı. Bu durum Osmanlı Devletinin hoşgörü politikasının etkisiydi.

Osmanlı Devleti’nin altı asır süren hâkimiyeti, sadece Müslüman milletler için değil, Osmanlı idaresi altında yaşayan gayrimüslimler için de barış iklimi tesis etmişti. **Osmanlı Barışı (Pax Ottomana)** şüphesiz bir sistemin adıdır. Bu tabir ise, Osmanlı Devletinin özellikle Balkanlar ve Ortadoğu’da kendini ortaya koymasıdır. İstanbul’un fethi ve Fatih’in idaresi ile Osmanlı Barışının temelleri atılmış, Yıldırım Bayezid tarafından kuşatılan ancak alınamayan İstanbul, Fatih döneminde Osmanlı Devletinin eline geçmiştir.

İstanbul’un fethiyle birlikte birçok ülkenin hayallerini süsleyen boğazlar Osmanlı Devleti’nin elindeydi. Boğazlara hâkim olan ülke için, geçiş yolları açılıyor, diğer ülkeler üzerindeki hâkimiyet artıyordu. Boğazların önemi Avrupa ülkelerinin amaçları açısından bakıldığında kat kat artmaktaydı. Karadeniz ile Akdeniz’i, doğu ile batıyı birleştiren bu köprü, sahip olana dünyanın kapılarını açacaktı. **Napolyon’un söylediği gibi: “Önce asıl büyük sorun şudur: İstanbul’a kim egemen olacaktır? İstanbul’a sahip olan dünyaya sahip olur.”**

Rusya’nın ise başlıca amaçları şunlardır: Kırımı yerleşmek; Karadeniz’e inmek; Boğazlarda etkili olmak; Bizans imparatorluğunu canlandırmak; Balkanlardaki Ortodoksları himayeleri altına almak.

İşte bu amaçlarını gerçekleştirmek için **Rus Çarı Nikolay, 9 Ocak 1853’te** San-Petersburg’daki bir baloda, İngiliz elçisine Osmanlı topraklarının paylaşılmasını önerip, “Biz anlaştıktan sonra

diğer devletlerin düşüncesi önemli değil” demiştir. Çar, konuşmasına devam ederek, “*Kollarımızın arasında hasta bir adam var. Çok hasta. Türkiye ansızın ölebilir. Ölüleri diriltemeyiz. Böyle bir durum karşısında gerekli önlemleri şimdiden alalım.*” demiştir. İngiltere, Osmanlı Devletinden “**Hasta Adam**” diye bahseden Rus Çarı’nın teklifini kabul etmemiştir. İngiltere o gün, bu öneriyi kabul etseydi, Boğazları Rusya ele geçirecekti. Oysa İngiltere’nin çıkarı oralarda Rusya’nın bulunmasıyla uyuşmuyordu.

Tarihteki devletler ve olaylar değişse de, coğrafyaların önemi değişmiyor. I.Dünya Savaşından önce Enver Paşa, Churchill ile konuşmasını şöyle anlatır:

“Londra’da bulunduğum sırada Churchill ile bir dünya savaşı çıkması durumunu tartıştım. Böyle bir savaşta Türkiye’nin ne yapacağını bana sordu. Ve arkasından da şunu dedi: “Eğer Türkiye Almanya tarafını tutarsa İngiliz filosu Çanakkale Boğazını zorlayıp geçecek ve İstanbul’u alacaktır.” Ama Churchill’in bu önyargısı gerçekleşmemiştir. Churchill: “Ordunun yardımı olmaksızın filo’nun başarı sağlayabileceği ümidine kapılmıştım; fakat şimdi bu işte müşterek bir harekâtın zorunlu olduğunu anlıyorum. Türkler, Çanakkale’yi zorlayan çağının en ileri tekniğine sahip güçleri karşısında adeta bir kale gibi dikilmişlerdir.” demek zorunda kalmıştır.

Çanakkale Savaşı sadece Churchill’e değil, Hasta Adam tabirini kullanarak önyargıda bulunan Nikolay’a da bir cevap niteliğindeydi. Çünkü Rusya’da Ekim 1917’de patlak veren devrime yol açan siyasi ve iktisadi gelişmeler incelenirse, Çanakkale Savaşları ile bu gelişmeler arasında yakın bir ilişki olduğu görülebilir. İki olay arasındaki bu ilişki birçok bakımdan o kadar belirgin ve güçlüdür ki, bazı uzmanlar Sovyet Devrimi’nin erken gerçekleşmesine yol açan dış faktörler arasında, Çanakkale Savaşlarını başta gelen etken olarak değerlendirmektedir.

İnsanoğlunun varoluşundan beri önyargılar da süregelmiştir. Örneğin; 1944’te Daryih F. Zanuck, “Televizyon, en geç altı ay içinde piyasadan silinecektir, insanlar her akşam böyle bir kutuya bakmak istemezler.” der.

1903’te Henry Ford’un kredi isteğine, bir banka müdürünün cevabı, “Atlar her zaman kullanılacaktır, otomobil ise ancak bir moda olabilir.”demiştir. Tarih durağan değil, bir bütünlük içerisindeki olaylar zinciridir. Tarihçinin üstünde çalıştığı geçmiş, ölü bir geçmiş değildir, belli bir anlamda bugün hala yaşayan bir geçmiştir. Tarihin ölü bir geçmişten ibaret olmadığını Atatürk’ün bir anısıyla perçinleyelim.

Bir gün Atatürk, tarihle ilgili bir kitap okuyordu. Öylesine dalmıştı ki, çevresini görececek hali yoktu. Bir sürü yurt sorunu dururken devlet başkanının kendini kitaba vermesi Vasıf Çınar’ın biraz canını sıkmış olacak ki Atatürk’e şöyle der:

-“*Paşam, tarihle uğraşıp kafanı yorma.19 Mayıs’ta kitap okuyarak mı Samsun’a çıktın?*”

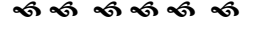
Atatürk, Vasıf Çınar’ın bu içten yakınmasına gülerek şöyle der:

-“*Ben çocukken fakirdim. İki kuruş elime geçince bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle*

olmasaydı, bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım.”

“Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.”

Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle...

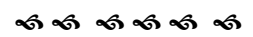
AKŞEMSEDDİN

Fatih’in hocası, mutasavvıf, alim-tabip ve şair... Asıl adı Şemseddin Muhammed b.Hamza’dır. 1390 yılında Şam’da doğdu. Şeyh Şehabeddin Sühreverdi’nin torunlarından Şeyh Hamza’nın oğludur. Yedi yaşındayken babasıyla birlikte Şam’dan Anadolu’ya geldi ve Amasya’nın Kavak İlçesi’ne yerleşti. İlk dini bilgileri babasından aldı. Daha sonra zahiri ilimlerde bilgisini derinleştirdi ve Osmancık Medresesi’ne müderris oldu. Bu görevde uzun süre kalmayarak tasavvufa duyduğu ilgi nedeniyle Hacı Bayram Veli’ye intisap etti ve Bayrami hilafeti aldı. Tarikatı yaymak amacıyla Beypazarı ve İskilip’e gitti. Her iki yerde de birer mescit yapıp müridlerinin eğitimiyle meşgul olduktan sonra Göynük’e geldi ve buraya yerleşti. Şeyhi Hacı Bayram-ı Veli’nin vefatından sonra irşad makamına geçti.

Akşemseddin, şeyhi Hacı Bayram’ın II. Murad’la münasebetlerinde hemen daima yanında olduğundan oğlu II.Mehmed ile tanışmış ve tahta çıktıktan sonra onunla görüşmeye devam etmişti. Tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber İstanbul’un fethinden önce iki defa Fatih’in yanına Edirne’ye giden Akşemseddin, ilkinde II.Murad’ın kazaskeri Çandarlıoğlu Süleyman Çelebi’yi, öbür defasında da Fatih’in kızlarından birini tedavi ederek iyileştirmiş, Fatih’in kızı da kendisine Beypazarı’ndaki pirinç mezraalarını vermişti. Fatih 1453 yılında İstanbul’u muhasara etmek üzere ordusuyla Edirne’den yola çıkınca Akşemseddin, Akbiyık Sultan ve devrin diğer tanınmış şeyhleri de yüzlerce müridleriyle ona katıldılar. Akşemseddin kuşatmanın en sıkıntılı anlarında gerek padişahın gerekse ordunun manevi gücünün yükseltilmesine yardımcı oldu. Araştırmacılar, Akşemseddin’in bu sıkıntılı anlarda zaferin yakın olduğu müjdesini vererek sabredip gayret göstermesi gerektiğine dair Fatih’e yazdığı mektupların fethin kısa zamanda gerçekleşmesinde büyük tesiri olduğu belirtmektedirler. Akşemseddin, fetihten sonra ilk cuma hutbesini okudu. Bir süre kiliseden çevrilen Zeyrek Camii’nde ders verdi. Ardından tekrar Göynük’e döndü ve burada vefat etti. (1459). Türbesi vefatından beş yıl sonra 1464’te yaptırıldı.

Akşemseddin’in tasavvuf alanında kaleme aldığı Risaletü’n-Nuriye ile Def’u Metaini’s-Sufiye Arapça; Makamat-ı Evliya Türkçedir. Bunlardan Risaletü’n-Nuriye, 1434-1438 yılları arasında yazılmış olup Hacı Bayram-ı Veli ve Bayramiliğe yöneltilen eleştirilere bir cevap niteliği taşır.

Duygu ALTINOK

& TARİHTE BU AY & Halil GOSTAK

- 1 OCAK** 630 Mekke'nin fethi.
1934 Ölçü Kanunu yürürlüğe girdi.
2 OCAK 1523 Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos'u fethi.
1935 Soyadı Kanunu yürürlüğe girdi.
3 OCAK 1501 Ali Şir Nevai'nin ölümü.
1924 Mısır'da Lüksor'daki tapınakta Tutankomon'un taş lahdi bulundu.
4 OCAK 1610 Sultan Ahmet Camii'nin temelini atılması.
5 OCAK 1922 Adana'nın kurtuluşu.
6 OCAK 1639 IV. Mehmet'in vefatı.
7 OCAK 1984 Başbakan Turgut Özal ilk basın toplantısını yaptı.
8 OCAK 1916 Müttefik kuvvetler Osmanlı'nın Çanakkale direnişini kıramadılar. Yenilgiye uğrayarak Gelibolu Yarımadası'ndan geri çekilmeye başladılar.
9 OCAK 1853 Osmanlı İmparatorluğu için "Hasta Adam" tabirini ilk kez Rus çarı I. Nikolay tarafından kullanıldı.
10 OCAK 1921 I. İnönü Zaferi. Albay İsmet Bey komutasındaki Türk ordusu Yunan ordusu ile karşı karşıya geldi. Yunan ordusu yenildi.
11 OCAK 1556 Fuzuli'nin vefatı.
12 OCAK 1920 Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son olarak toplanması.
13 OCAK 1910 Mustafa Kemal, Selanik III. Tümen Kurmay Başkanlığına atandı.
14 OCAK 1938 Türkiye-Irak-İran-Afganistan arasında imzalanan Sadabat Paktı'nın TBMM tarafından onaylanması.
15 OCAK 1459 Fatih Sultan Mehmet'in hocası Akşemseddin'in vefatı.
16 OCAK 1547 Rus Çarı Korkunç Ivan taç giydi.
17 OCAK 1931 Cumhuriyet Gazetesi'nin düzenlediği Türkiye Güzellik Kraliçesi yarışmasını Naşide Saffet kazandı.
18 OCAK 1927 Lozan Antlaşması Amerikan Senatosu tarafından reddedildi.
19 OCAK 1910 Çırağan Sarayı'nın yanması.
20 OCAK 1895 Darülaceze'nin kuruluşu.
2009 ABD'nin ilk siyahî başkanı Barack Obama yemin ederek göreve başladı.
21 OCAK 1921 Türkiye Cumhuriyetinin ilk anayasası kabul edildi.
22 OCAK 1517 Yavuz Sultan Selim'in Ridaniye Zaferi.
23 OCAK 1913 Babıâli baskını.
24 OCAK 1994 Türkiye'nin ilk haberleşme uydusu TURKSAT 1 fırlatıldıktan 12 dakika 12 saniye sonra düştü.
25 OCAK 1364 Sırp Sındığı Zaferi.
26 OCAK 1699 Karlofça Antlaşması.
27 OCAK 1299 Osmanlı Devleti'nin kuruluşu.
28 OCAK 1920 Misak-ı Milli'nin kabulü.
29 OCAK 1923 Mustafa Kemal Paşa, İzmir'de Latife Hanım ile evlendi.
30 OCAK 1946 Macaristan'da cumhuriyet ilan edildi.
31 OCAK 1729 Türkiye'de basılan ilk kitap olan Sihah-ül Cevheri'nin 1.000 adet olarak İbrahim Müteferrika tarafından basılması.

MİSAK-I MİLLÎ

Misak-ı Milli, 28 Ocak 1920'de, son Osmanlı Meclis-i Mebusanınca kabul edilen, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde, ülkenin bütünlüğü ve ulusal bağımsızlığı konusunda alınan kararlar doğrultusunda hazırlanan savaşım programı; Ahd-ı Millî'nin (Ulusal Ant) belgesidir. I.Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu, dayatılan Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladıktan sonra, emperyalist devletler ülkeyi işgal etmeye başladı. Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde ulus çapında dile getirilen kısıtsız ulusal bağımsızlık istemi, yabancı bir devletin koruyuculuğunu ya da manda statüsünü dışlayan ve yabancılara tanınan ayrıcalıkları kaldırmayı hedefleyen bir istemdi. Bu istem, Osmanlılık, İslâm Birliği, Turancılık siyasetleriyle birlikte önemli ölçüde Wilson öğretisini de reddediyordu. Sivas Kongresi'nde seçilen Mustafa Kemal başkanlığındaki Heyeti Temsiliye'nin Osmanlı hükümeti temsilcileriyle yaptığı görüşmelerde, Meclis-i Mebusan'ın yeniden toplanması kabul ettirildi. Seçimler sonucu oluşan meclisteki 175 milletvekilinden 116'sı ulusal kurtuluş hareketi yanlısıydı ve meclis çalışmaları için İstanbul'a gelmeden önce Ankara'ya yerleşmiş olan Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal ile görüştüler. Mustafa Kemal bu görüşmede milletvekillerine Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde benimsenen ilkeleri anlattı ve Misak-ı Millî'yi oluşturacak olan taslakları verdi. Meclisin en önemli çalışması 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli'yi kabul etmesi oldu. Atatürk Misak-ı Milli'yi, «Ulusun tam bağımsızlığını sağlayıp ülkenin bütünlüğünü kapsayan ve bunları bozabilecek tüm engelleri ortadan kaldıran bir and» olarak tanımlar. Misak-ı Milli'nin kabulü, Müttefiklerin hoşnutsuzluğunu arttırdı. Bu gelişmeye Anadolu'da çetecilerin artan direnişi de eklenince, İstanbul'a giren işgal kuvvetleri Meclis-i Mebusan'ı dağıttı. İstanbul'dan kaçabilen Meclis üyeleri ile Anadolu'da yeniden seçilen üyeler Ankara'da T.B.M.M.'ni oluşturdular. T.B.M.M. Misak-ı Milli'ye bağlılık andı içti ve Türkiye'nin bağımsız ve Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlar içinde bir bütün olduğunu açıkladı.

Alınan Kararlar

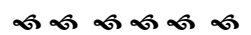
1. Mondros Ant. İmzalandığı zaman düşmen işgali altında bulunan Arap topraklarının geleceği bölge halkının vereceği karara bağlı olacaktır.
2. Antlaşma imzalandığında Türk ordusunca korunan ve düşmen işgaline uğramamış olan topraklar bir bütündür asla bölünemez.
- İlk kez Erzurum Kongresi'nde ifade edilmiş ve Sivas Kongresi'nde de kabul edilmiş olan "Milli Sınırlar" bu madde ile açıklanmıştır.
- Vatanın bölünmez bütün olduğu ifade edilerek işgallerin tanınmayacağı belirtilmiştir.
3. Yurttan koparılmak istenen Kars, Ardahan ve Batum için gerekirse tekrar halk oylaması yapılmalıdır.
- Kurtuluş Savaşı sırasında halk oylaması öneren ilk belgedir.
- Wilson ilkelerine uygun bir karardır.
4. İstanbul ve Marmara'nın güvenliği sağlandığı takdirde İstanbul ve Çanakkale Boğazları ticari ulaşımına açılacaktır. Ancak bu konuyla ilgili devletlerin oy birliğine gitmeleri gerekmektedir.
- Kurtuluş Savaşı sırasında Boğazlar ile ilgili olarak alınan ilk karardır.
5. Azınlıkların hakları komşu ülkelerde ki Müslüman halka tanınan haklar oranında güvenlik altına alınacaktır.
- İlk kez sınırlar dışındaki Türk halkının hakları gündeme getirilip bu konuda karar alındı.
6. Milli ve ekonomik gelişmemizi engelleyen imtiyazlar kaldırılmalıdır.
- İlk kez kapitülasyonların kaldırılması yönünde bir karar alındı.

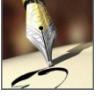

Önemi

- Milli sınırların ne anlama geldiği açıkça ifade edilmiştir.
- Siyasî, askeri ve ekonomik isteklerle tam bağımsızlık istendiği açıkça vurgulanmıştır.
- Milli egemenlik hariç, Sivas ve Erzurum Kongrelerinde alınan kararlar ve M. Kemal'in fikirleri Osmanlı Parlamentosunca da kabul edilmiştir.
- Alınan kararlar TBMM tarafından uygulanmıştır.
- Milli Mücadele'nin siyasî programı belirlenmiştir.

Samet ÖZDEN

& AYIN KONUĞU & Cansu ÇİFTÇİ

Bu ayki konuğumuz değerli öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Gülin KARABAĞ. Hocamızla “Yaratıcı Dramanın bir yöntem olarak tarih eğitiminde kullanılması” üzerine konuştuk. Röportajı zevkle okuyacağınızı umuyor, sorularımıza hocamızın verdiği cevaplarla sizi baş başa bırakıyoruz.

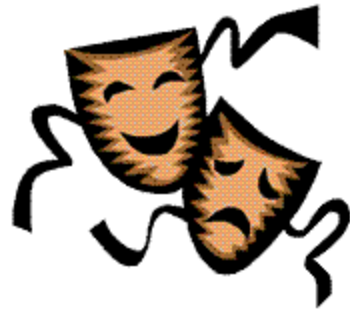
1)Yaratıcı drama nedir? Hangi etkinliklerle sağlanır?

Yaratıcı drama herhangi bir konu noktasından çıkılarak ve çeşitli tiyatro ve drama tekniklerinden yararlanılarak bu konunun kendi yaşantı birikimlerimizle bir grup içerisinde, grup dinamiğiyle, bir lider eşliğinde oynusu süreçlerle canlandırılmasıdır. Temel olarak yaratıcı drama sözü Yunanca ‘Dran’ kökünden gelir. Bu söz; etmek, eylemek anlamındadır. Daha sonra da dramaya dönüşmüştür. Yaratıcı drama yöntemi dediğimizde bunun bir yöntem olarak eğitim, ders ve konu alanlarında uygulanmasını kastediyoruz. Yani yaratıcı drama kendi içinde bir eğitim programıdır. Belli bir süre içerisinde belli bir metodun uygulanmasından bahsediyoruz. Bunların hepsinde üç temel aşama mevcuttur. Hazırlık, oluşum ve değerlendirme aşaması yer alır. Ara değerlendirme ve rahatlama çalışmaları da aralarda yapılabilecek olan çalışmalardır. İhtiyaç duyulduğunda ara değerlendirme ve rahatlama çalışmasının başlangıçta ve sonda yapılması önerilir. Hangi etkinliklerle sağlandığına gelince; hazırlık, oluşum ve değerlendirme aşamasında yapılacak etkinlikler farklıdır. Hazırlık aşamasında daha çok, çocuk oyunlarından, ısınma hareketlerinden ve çeşitli uyum, güven çalışmalarından yararlanılır. Hazırlık süreci esas konuyu işleyeceğimiz, öğrencinin konuyu kavrayacağı bu aşamada zihinsel hazırlık niteliğini taşır. Adı üzerinde hazırlık ve ısınma aşaması diyoruz. Dolayısıyla öğrencinin, hem zihinsel hem de bedensel olarak ısınması bu aşamada sağlanır. Grup dinamiği oluşturabilme etkinlikleriyle yaratıcı drama süreci oluşturulur. Oluşum aşamasındaysa fotoğraftan ve edebi ürünlerin tamamından yararlanılarak çalışmalar yapılabilir. Genellikle bir konu üzerinden eldeki verilerle üzerine yaratıcı bir şekilde kişilerin yapılandırıcısı bir kaynak oluşturması beklenir. Kişi kendi yaşantısı ve birikimini katarak bu aşamada etkiliği oluşturur. Kişiye hiç görmediği,

bilmediği olayları içinde yaşama, deneyimleme ve o kişiler gibi düşünme, karar verme, onların içindeymiş gibi yapma olanağı tanır ki, yaratıcı dramanın özünde ‘miş’ gibi yapma vardır. Yaparak, yaşayarak öğrenme hissi verdiği için etkili yöntemlerden biridir. Yapılan çalışmalarda bunu etkililiğini her alanda göstermiştir. Türkiye’de de yaratıcı dramanın etkililiğine ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.

2)Eğitimde yaratıcı dramanın üstlendiği roller hakkında bilgiler verir misiniz?

Eğitimde yaratıcı drama, genel olarak kapsamı biraz daha genişletirsek işin içinde iletişimin varlığı mutlak. İletişim problemleriyle ilgili gerçekten aşılması güç sorunların bile kısa sürede yaratıcı dramanın uygulanmasıyla çözüldüğü görülmüştür. Gözle, sözle, sözsüz, beden dili gibi tüm iletişim türlerini içerir. Mesela televizyon izlemeyle, iletişimin farklı türlerinden olan mektup yazma gibi yöntemler üzerinden bile yaratıcı drama yaptırılabilir. O yüzden iletişimin her türlü öğesini içinde barındıran, iletişimi kolaylaştıran bu anlamda kişiler arası iletişimi rahatlıkla geliştiren bir yöntemdir. Bunun ötesinde kişilerin empati kurabilme becerilerini geliştiren, sosyalleşmeyi sağlayan yani belli bir ders alanını öğreniminden başka bu kavramların gerçekleşmesini mümkün kılan bir yöntemdir. Yaratıcı drama eğitim programının hedeflediği öğeler bunlardır. Bununla beraber çeşitli üst düzey beceri basamaklarının gelişimini sağlar. Karar alma, verme, analiz etme, konu üzerinde düşünme gibi kavramlar üst düzey bilişsel becerilerin gelişiminin sonucudur. Bunun dışında sevgi, saygı, hoşgörü, birlikte başarmak, birbirini dinleme gibi konulara ilişkin nasıl davranılacağını öğretir. Hem bilgi hem beceri hem de değer boyutu sürecin içinde yer alır. Bir bakıma gizli öğretim meydana gelir. Doğru bir yaratıcı drama sürecinin etkili bir grup dinamiğiyle oluşması gerekir ki az önce bahsettiğimiz sonuçlar ortaya çıkabilsin. Yaratıcı drama süreci iyi bir lider tarafından yönetilirse sonuçta ulaşılabilecek olan noktalar bunlardır. Alt yapının iyi oluşması açısından liderin belli bir eğitim kalitesinde olması gerekir.

Öğretmenlerin çoğu sınıfların kalabalık olmasından dolayı biraz uygulama güçlüğü çekmektedirler. Bu nedenle bizim eğitim sistemimizde çok fazla hem öğretim alanında hem sınıfta uygulanamayacağını düşünüyorum. Ama bu noktada uğraşılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü yönetici dramının faydaları ortadadır. En azından sınıfta bedensel hazırlık yapılamıyorsa da zihinsel hazırlıkla

bütün sınıfla olmasa bile gönüllü öğrencileri işin içine katarak yaratıcı drama yapılabilir. Çünkü yaratıcı drama gösteri amaçlı yapılmaz. Kişilerin olaya kendileri katması sonucu olur. En azından kalabalık sınıflarda gönüllü öğrencilerle uygulamalar yapılabilir. Küçüklük yaşından itibaren yaratıcı drama uygulanırsa, çocukların yaratıcılığı ölmemiş ve öğrencinin kendini rahatlıkla ifade edebileceği ortamlar oluşmuş olur. O yüzden sınıfın kalabalık olduğunu bahane ederek “Ben yapamam” demeyelim, bu anlamdaki faydalı noktaları uygulamaya çalışalım. Sınıftaki bireysel farklılıkların hepsini birleştiren yaratıcı drama tekniklerinden yararlanılarak öğrencinin bilgiye ulaşma yolunu öğrenmesi sağlanır. Eğitimden öğrenci merkezli yaklaşım çok iyi bir şekilde uygulanmış olur.

3)Yaratıcı dramanın tarih eğitimindeki yeri, önemi nedir? Nasıl kullanılabilir?

Tarih eğitiminde yaratıcı dramanın diğer alanlarda olduğu gibi etkililiği vardır. Yapılan çalışmalarda araştırmalarda konu ile ilgili öğretmen röportajlarında öğrenciler üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmıştır. Çok yüksek katılımların olması sonucu öğrencilerin tarih dersine karşı tutumları değişmiştir. Bu, resmi bir çalışma değil informal bir bilgidir. Ama en azından yapılan çalışmaların iyi olacağına dair ipucu verir niteliktedir. Zaten kendimiz de bunu görebiliriz. Öğrencinin kuru kuruya bir anlatım yerine olayın içinde kendisini bulması yaşayarak öğrenmesini sağlayacak bir çalışmada bulunmasının faydasını tahmin edememek çok güç değildir. Her ders için olduğu gibi tarih dersinde de etkili bir yöntemdir. Tarih dersi için yaratıcı drama yöntemini daha fazla önemsememizin önemi, öğrenciye çok uzak olan bir geçmişin anlamasını sağlayabilmek, işin içine öğrencinin katılmasını sağlayarak olayı öğrenciye hissettirebilmektir. Bu noktadan hareketle öğrenci tarihe daha uzaktan baktığı ve konuyla ilgili araya mesafe oyduğu için anlama güçlüğü çekmektedir. Geçmişle bugün arasında ne kadar çok bağlantı kurabilirse öğrencinin olayı, o zaman dilimindeki gibi algılaması yüksek oranda olacaktır. Diğer türlü bugünün mantığıyla geçmişi algılasa ki bu tasvip etmediğimiz bir bakış açısidir bunu önlemek için yaratıcı dramanın eğitim tekniklerinden yararlanılarak daha gerçekçi, daha doğru bir şekilde konuyu anlaması sağlanır. Öğrenci geçmişi bizim istediğimiz gibi etkili bir biçimde öğrenmiş olur.

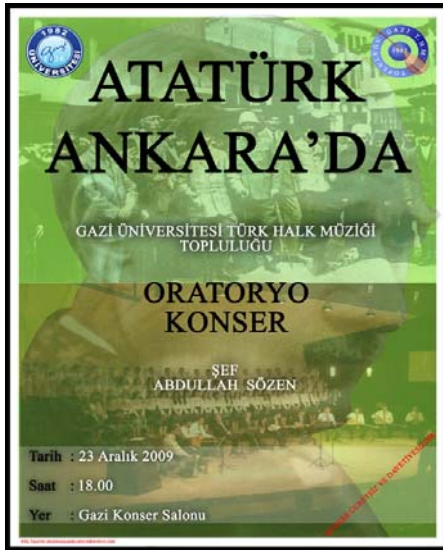
& KÜLTÜR – SANAT & Gökçe URGANCI

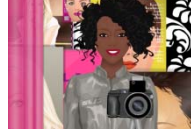
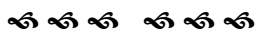
GÜTİK bünyesinde tanışan öğrenciler tarafından kurulan Üçlü Oyunlar Atölyesi'nin ilk oyunu olan Başbelası 24 Aralık Perşembe günü İİBF tiyatro salonunda sahnelendi. Sam Bobrick'in yazdığı ve Erkan Dündar'ın yönettiği iki perdeden oluşan oyun izleyicilerin beğenisini kazandı.

Senaryodaki esprilerin, insanlarla etkileşiminin oyun boyunca sürmesi önemli bir noktaydı. Çalışmayı başarıyla icra eden Gazi Üniversitesi öğrencilerini Mithatpaşa Film Cafe'de izleyebilir, www.ucluoyunlar.com web adresinden oyunları takip edebilirsiniz.

&

Gazi Üniversitesi Türk Halk Müziği Topluluğu 23 Aralık 2009 saat 18:00'de Gazi Konser Salonunda "Atatürk Ankara'da" başlıklı bir oratoryo konseri gerçekleştirdi. Konserde Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı öğrencilerinden Kübra Çalışkan, Fatih Demir ve Samet Özden de görevliydi. İzlemesi zevkli bir konserdi. Emegi geçenlerin ellerine sağlık...

& TARİH MAGAZİN & Arzu DURUKAN

“Atatürk, Latife ve Fikriye Hanımlar”

11 Eylül 1922...Türk ordusunun İzmir'e girişinin ikinci gününde Atatürk'ün şehre geldiğini duyan Latife Uşşaki Atatürk'le tanışmak için her gün karargâha gider ama Atatürk'le görüştürülmezdi. Bir gün Atatürk'ün nöbetçisinin meşguliyetinden yararlanıp içeri girer.

Atatürk'le konuşma fırsatı bulur.

O dönemde İzmir'de birçok yerde yangın çıkmasından dolayı ve daha güvenli olacağını düşündüğünden karargâhını Göztepe'deki köşküne taşınması teklifinde bulunur. Uşşaki ailesi Atatürk'ü 20 gün köşklerinde ağırlarlar. Bu dönemde arkadaş oldular Atatürk ve Latife Hanım...

Latife Hanım Atatürk'ün köşte kaldığı sürede aşık olmuştu ve her gece kimseye görünmeden Atatürk'ün yastığına kırmızı gül bıraktığı söylentileri vardır. Atatürk, Latife Hanımın eğitiminden ve zekâsından etkilenmişti. Ancak Atatürk'ün hayatında ona büyük aşkla bağlı olan Fikriye Hanım vardır. Atatürk ve Fikriye hanımın yolları Zübeyde Hanımın ikinci evliliği dolayısıyla kesişmiştir. Zira Fikriye; Atatürk'ün üvey babası Ragıp Bey'in kız kardeşinin kızıydı. Fikriye Hanım bir evlilik geçirmiştir. Zübeyde Hanım, Atatürk'le Fikriye Hanımın birlikte olmasını istemiyordu. Zübeyde Hanımın ölümü üzerine İzmir'e giden Atatürk sade bir törenle 29 Ocak 1923'te Latife Uşşaki ile evlenir.

Latife Hanım Atatürk'ün isteği üzerine meclisteki oturumları izlemeye gidiyordu ve bundan dolayıdır ki TBMM'ye giren ilk Türk kadınıdır...

&

“Feriha Tevfik”

1929 yılındaki ilk güzellik yarışması için Cumhuriyet gazetesi büyük bir kampanya düzenler. Gazetede çıkan haber ve ilanlarda bunun millî bir vazife olduğu vurgulanarak, Türk kızları yarışmaya davet edilir. Ancak böyle bir yarışma düzenlenmesi basında polemiklere neden olur.

Dönemin mizah dergilerinden Karagöz'ün 9 Şubat 1929 tarihli sayısında yer alan makalede bunun gerekçesi şöyle açıklanır: "Cumhuriyet

refikimiz Dünya Güzellik Müsabakasına Türk kadınlarının girmesini istiyor. Öyle ya her millette güzel var da bizde yok mu? Yok ne demek! Öyleleri var ki bir gülüşle bin gönül fethederler, öyleleri var ki bir bakışla bin can yakarlar. Daha neler, ne fettanlar, ne dilberler, ne dilbazlar var, var ama bunlar bize, bizim gönlümüze göredir. Ölçüye uymaz, metreye, santime gelmezler.

Malum a! Bizim bedenlerimiz alafranga değil alaturkadır, sporsuz, gelişigüzel büyüdüğümüz için hepimiz biraz göbekliyiz, vücudun ölçülü güzelliğine o kadar ehemmiyet vermeyiz, bizde güzellik şunlardır: Kaş, göz, gerisi söz! Müsabaka heyeti evvela ölçüp biçtikten sonra hesaba uygun olanları müsabakaya sokacaklar! Haydi efendim, haydi onların arşınına göre bizde kumaş yoktur!" Bu tartışmalar sürerken dönemin hükümetinin de desteklediği yarışma 2 Eylül 1929 yılında yapılır. Türkiye'nin ilk güzeli Balıkhane Nazırı Mehmed Tevfik Bey'in torunu Feriha Tevfik Hanım olur; Seniye Hanım ikinci, Araksi Hanım da üçüncü olmuşlardır. Jüride yer alan isimler arasında dönemin en saygın isimleri vardır. Feriha Tevfik Hanım, organizasyon bozukluğu nedeniyle o yılın Avrupa ve Amerika güzellik yarışmalarına katılamaz. 1930 yılında Amerika'da yapılan yarışmaya katılır; dereceye giremese de büyük sükse yapar ve Hollywood'dan film teklifleri alır. Fakat on dört yaşındadır ve çok sevdiği ülkesinden ayrı kalmayı göze alamadığı için teklifleri kabul etmez.

İBRAHİM MÜTEFERRİKA KİMDİR?

İbrahim Müteferrika (D. 1674 - Ö. 1745) ilk Türk matbaasının Macar kökenli kurucusu, yayımcı, Osmanlı devlet adamı ve aydınıdır. Bugünkü Romanya'da Erdel'in Kaloşvar şehrinde doğmuştur. 1670 ile 1674 arasında bir tarihte doğduğu kabul edilir. 1692 yılında İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonraki savaşlarda Osmanlılara esir düştü. Müslüman olmadan önceki hayatı hakkında çok az bilgi vardır. Osmanlı hizmetine girdikten sonra ordunun çeşitli birimlerinde görev almıştır. Müslüman oldu ve Türkçe öğrendi. Osmanlı devletinin kanun ve yöntemlerini kısa sürede kavrayarak hızla yükseldi ve mütefferika oldu. İslâm'ın inançlarını açıklayan "Risale-i İslâmiye" adlı küçük bir kitap yazdı. 1715 yılında III. Ahmet'in bir mektubunu Viyana'ya Prens Eugene'e götürdü. İbrahim Müteferrika'ya asıl şöhretini kazandıran matbaacılığıdır. Matbaasında bastığı ilk kitap 1729 yılının başlarında basılan Vankulu lugatı'dır. Bu matbaada basılan kitapların tarih, coğrafya, dil ve askerlik ile ilgili olduğu dikkat çekmektedir. İbrahim Müteferrika, bastığı kitapların çoğuna ilaveler ve açıklamalar yapmış, bazılarına ise notlar ve haritalar ekleyerek zenginleştirmiştir.

İstanbul'da bir basımevi kurmak isteyen Sait Efendi ile tanıştıktan sonra bu işi gerçekleştirmek için çalışmalarına başladı. Sadrazam Damat İbrahim Paşa onların düşüncelerini destekledi. Önce Şeyhülislâm Abdullah Efendi'den dinle ilgili olmayan eserlerin basılabileceği yönünde bir fetva alındı. Makina ve Latin alfabesi kalıpları yurtdışından getirildi. (Arap alfabesi kalıplarının kaynağı ise açık değildir ve Müteferrika tarafından yapıldığına dair bulgular vardır.) Yalova'da bir kağıt fabrikası (Kağıthane-i Yalakabad) kuruldu. İbrahim Müteferrika 1727 yılında ilk matbaayı açmayı başardı. İlk olarak

"Vankulu Lûgatı" adında Arapça-Türkçe bir sözlük bastı. Ardından tarih ve coğrafya ilgili on altı eser daha yayımladı. 1743'te bir atama emrini götürmek için Dağıstan'a gitti. Bu yolculuğun ardından 1745 yılında öldü. İbrahim Müteferrika'nın ölümünden sonra, matbaanın işletme izni Rumeli kadılarından İbrahim Efendi ile Anadolu kadılarından Ahmed Efendi'ye verilmiştir.

Kapalı Çarşı'nın Fesçiler Kapısı ile Beyazıt Camii arasında yer alan Sahaflar çarşısında ise İbrahim Müteferrika'nın bir büstü bulunmaktadır. Risâle-i İslamiyye, Vesiletü't-Tıbbâ, Usûlü'l-Hikem fî Nizâmî'l-Ümem önemli eserleri arasında yer almaktadır.

ALİ ŞİR NEVAİ KİMDİR?

1441'de Herat'ta doğdu. Babası Timur'un meliklerinden Sultan Ebu Said'in veziri Kiçkine Bahşi idi. Ali Şir Nevai'nin ilk eğitimini babası verdi. Daha sonraki eğitimine Horasan ve Semerkant'ta devam etti. Sultan Hüseyin Baykara ile okul arkadaşı idi. Hatta okurken aralarında kim devlet idaresine geçerse diğerini unutmamak üzere sözleşmişlerdi.

Sultan Hüseyin Baykara, Herat'ta yönetimin başına geçince sözleştikleri gibi Ali Şir Nevai'yi aradı. Onun Semerkant'ta olduğunu öğrendi ve Maverâünnehir Meliki Ahmet Mirza'ya bir mektup yazarak Ali Şir Nevai'yi kendisine göndermesini istedi. Ali Şir Nevai, Ahmet Mirza'nın adamları tarafından Herat'a götürüldü. Sultan Baykara onu önce mühürdar yaptı daha sonra vezirlik görevine tayin etti.

Görevi sırasında bol bol kitap okumak, ilim çevreleriyle sohbet etmek ve araştırma yapmak

imkânı bulan Ali Şir Nevai, bir süre sonra yaptığı işten sıkılmaya başladı. İstifasını Hüseyin Baykara'ya sunduysa da kabul edilmedi. Aksine Esterabad Valiliği'ne tayin edildi. Ali Şir Nevai, valilik görevinde fazla durmadı ve 1490 yılında ayrıldı.

Valilik görevinden ayrıldıktan sonra bilim ve sanat konularında yoğunlaşan Ali Şir Nevai, 1501 yılında doğduğu şehir olan Herat'ta vefat etti.

Şiirlerini Türkçe ve Farsça yazan Ali Şir Nevai, Arapçayı da çok iyi öğrenmişti. Meşhur ilim adamlarından Molla Cami, onun şiir arkadaşlarındandır. Kaşgarlı Mahmut'tan sonra Türk diline en büyük hizmet eden kişi olarak tanınan Ali Şir Nevai, Muhakemet-ül Lügateyn adlı kitabında Türkçe ile Farsça'yı karşılaştırarak pek çok yerde Türkçe'nin üstünlüğünü savunmuştur. Nevai, bu kitabını Türkçe'yi bırakarak eserlerini Farsça verenlere ithafen yazmıştır. Ali Şir Nevai, Türkçe yazdığı şiirlerinde Nevai, Farsça yazdığı şiirlerinde ise Fani mahlaslarını kullanmıştır.

Ali Şir Nevai'nin dördü Türkçe, biri de Farsça olmak üzere beş ayrı divanı vardır. Türkçe divanlarının genel adı Hazain-ül Maani'dir. Türkçe divanlarını, Garaibü's-Sağır, Nevadir-üş Şebab, Bedayi-ül Vasat ve Fevaidü'l-Kiber adları altında yazmıştır.

Beş mesnevisinden meydana gelen Hamse'si ile Türk edebiyatında ilk hamse yazan Ali Şir Nevai'nin divanlarından hariç 18 ayrı eseri daha vardır.

Ali Şir Nevai Anıtı

Gazel

Bahâr boldu vü gül meyli kalmadı könlüm
Açıldı gonce vü likin açılmadı könlüm
Yüzün hayâli bile vâlih irdi andak kim
Bahâr kelken ü kitkenni bilmedi könlüm
Yüzün nezâresi de mahv ü mest idi ya'ni
Ki gül çağıda zamâni ayılmadı könlüm
Nevai gonce tilep könlüm ağzın etti heves
Eğerçi tapmadı likin yanılmadı könlüm

Ali Şir Nevai

TARİHİN SEYRİNDE

SAYI: 5

OCAK 2009

& ŞİİRLERİN DİLİ &
Habibe AVCI- Naciye DURU-
Samet ÖZDEN

Gazel

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı

Kamu bîmârına cânân deva-yı derd eder ihsan
Niçün kılmaz bana derman beni bîmar sanmaz mı

Şeb-i hicran yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım
Uyarır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı

Gül-i ruhsârına karşı gözümünden kanlu akar su
Habîbim fasl-ı güldür bu akar sular bulanmaz mı

Gâmım pinhan tutardım ben dediler yâre kıl rûşen
Desem ol bî-vefâ bilmem inanır mı inanmaz mı

Değildim ben sana mâil sen ettin aklımı zâil
Beni tan eyleyen gafil seni görgeç utanmaz mı

Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rûsvâdır
Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı

FUZULİ

Geldim

Beni çağırmadınız,kalkıp ben kendim geldim.
Uzaklardan size bir haber getirdim geldim.

Bıraktıklarınızdan,unuttuklarınızdan,
Sımsıcak-anılası günler getirdim geldim.

Gömütleri andıran yapılarınızdaki
Yaşantılarınıza evler getirdim geldim.

Tek tek,ayrık-soluyan bitkiseller yerine
Yüzyüze dönük,gülen sizler getirdim geldim.

Solarken suladığım,koparken bağladığım,
Ölürken canlandığım sözler getirdim geldim.

Özdemir ASAF

Nerdesin

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar:-Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni çağıran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgârlara karışır gider.
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana:-Nerdesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben.
Elverir ki bir gün bana, derinden,
Ta derinden, bir gün bana "Gel" desin.

Ahmet Kutsi TECER

Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı
Bülteni:

TARİHİN SEYRİNDE

Yayın Sorumlusu Öğretim Elemanı:

Tuba ŞENGÜL

Yayın Kurulu:

Eda ALAGÖZ,

Duygu ALTINOK, Sevil ARAZ,
Habibe AVCI, Kübra ÇALIŞKAN,
Cansu ÇİFTÇİ, Fatih DEMİRCİ,
Naciye DURU, Arzu DURUKAN,
Halil GOSTAK, Samet ÖZDEN,
Yasemin TÜRKDOĞAN,
Gökçe URGANCI, Habibe UZUN,
Ahmet YİĞİT.

İletişim: tarihinseyrinde@gmail.com

Web adresi:

http://www.gef.gazi.edu.tr/dergi_tarih/

**TARİHİN
GÖTÜRDÜĞÜ
YERE GİT**

**TARİHİN
GÖTÜRDÜĞÜ
YERE GİT**

TARİHİN SEYRİNDE

SAYI: 5

OCAK 2009

TARİHİN SEYRİNDE